

ALBA IULIA CATRINEL POPESCU: *CE SE ASCUNDE ÎN SPATELE BOKO HARAM?*

Tănase TIBERIU¹
tiberiutanase26@gmail.com

ABSTRACT: The book entitled *What lies behind Boko Haram?* is an essential contribution to the knowledge and understanding of terrorism and, particularly, of Jihad-ism.

The complex and integrated analysis of the Boko Haram phenomenon has been performed from three perspectives:

The first one is geopolitical, based on the author's experience during research and analyst that led to her doctorate in security and intelligence, and as a former general manager of a large Nigerian company. The second perspective analyses economics and focuses on the competition for the control of the rich hydrocarbon resources and uranium ores that lies under the Chad Lake perimeter. And, the third area of analysis considers counter-terrorism. The author has analyzed the Boko Haram insurgency using triangulation of data regarding: the leadership of the organization; the internal conditions that nurtured Nigerian Jihad-ism; and, last but not least in importance, the external influences on the Nigerian security complex.

The conclusions of the book are a serious warning regarding the risk of a rampant African Jihad-ism that should be seen in the context of the European illegal migration crisis.

KEYWORDS: terrorism, Islamism, Jihad-ism, Boko Haram, insurgency, Nigeria, Al Qa'ida, European Security, illegal migration.

Un asemenea titlu, *Ce se ascunde în spatele Boko Haram*, din partea unui specialist cu experiență în mediul african (în speță o experiență nigeriană)

¹ Dr., cercetător asociat al Universității Creștine „Dimitrie Cantemir”, formator securitate și intelligence & history intelligence; membru asociat la Divizia de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

precum doamna dr. Alba Iulia Catrinel Popescu, incită automat curiozitatea cititorului pentru simplul motiv că ne prezintă fațetele nevăzute ale unei organizații teroriste puțin cunoscută și foarte puțin mediatizată în România.

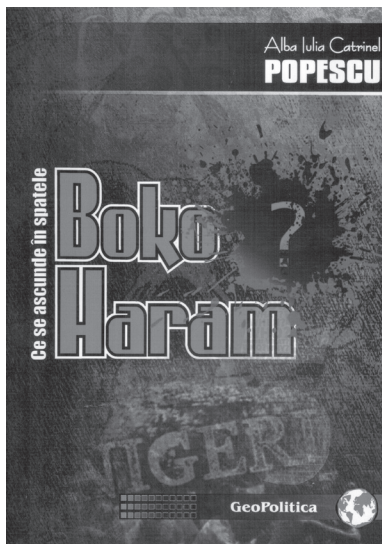

Foto: Coperta cărții: Alba Iulia Catrinel Popescu: „Ce se ascunde în spatele Boko Haram?”(Colecția Geopolitica, Editura Top Form, București, 2016) 146 pagini (ISBN 978-606-8550-37-4)

Precizăm că abordarea unei asemenea teme nu ar fi fost posibilă fără un demers complex de cercetare științifică a spațiului geopolitic subsaharian, încununat de elaborarea tezei de doctorat, cu tema: „*Caracterul pivotal al Africii Subsahariene și implicațiile acestuia asupra securității euro-atlantice și naționale*”. Acest demers a presupus un studiu multivalent, aprofundat, extins asupra istoriei, geografiei, culturii, economiei, evoluției și existenței moderne și contemporane a statelor situate pe întinsul și puțin cunoscutul continent african. Rezultatul acestui studiu s-a concretizat într-un proces complex și unitar de analiză integrată, care operează cu sintagma *zonă pivot sudică*, *The Southern Heartland*, precum o descria geograful și omul politic britanic Halford J. Mackinder. Interesant este faptul că protagonistul tezei de doctorat a avut inițiativa de a folosi această sintagmă, emisă acum aproape o sută de ani, adaptând-o la modificările geopolitice actuale,

adaptare, așa cum a făcut-o Mackinder, cronologic, la fiecare eveniment important produs pe timpul vieții sale, până în anul 1947.

Cartea intitulată *Ce se ascunde în spatele Boko Haram?* reprezintă o contribuție esențială la cunoașterea terorismului – terorismul fundamentalist religios de sorginte islamică, care ne demonstrează, cu fapte și date concrete de necontestat, că R.F. Nigeria este unul din statele africane care generează și întreține terorismul islamist.

Dar ce știm despre Nigeria?

Un top al țărilor periculoase în prezent, clasa Nigeria ca a doua țară după numărul de atacuri teroriste (după Irak). Iar aici Boko Haram ucide mai mulți oameni decât talibanii din Afganistan. În fiecare săptămână mor sute de oameni iar presa raportează cam un atac la două-trei zile.

Deci în acest context al al migrației ilegale generatoare de atentate teroriste apare acest semnal de alarmă reprezentat de această lucrare .

Contextul de azi din Europa este dominat de multe situații extrem de favorabile pentru reușitele atacurilor teroriste. În prezent, UE a intrat deja în „era insecurității”, atât din cauza propriilor sale grave slăbiciuni, precum și a efectelor colaterale și directe produse de factorii interni din țări cu potențial terorist, cât și din cauza factorilor intervenționiști externi de natură politică și militară manifestați asupra unor țări arabe și africane. După cum este bine știut și unanim recunoscut, însumarea tuturor acestor factori a declanșat valul imens și fără precedent de migrație a populației din aceste țări spre centrul bătrânului continent. În context, trebuie menționat și faptul că actualele probleme ale democrațiilor occidentale sunt marcate, printre altele, de șomaj și tensiuni sociale. Acestea se răsfrâng într-un fel sau altul și asupra minorităților de religie musulmană care deja există pe teritoriile lor de mai multe generații.

Din cele prezentate de autoare constatăm că, în Africa, situația poate deveni explozivă. La ora actuală, în Egipt, Libia, Algeria, Mali, Burkina Faso, Nigeria acționează deja vectorii care pot iniția noile califate (vezi harta din Fig. 9, p 44) și fenomenul se poate extinde în Africa centrală și de est. Iar în Nigeria, altădată o țară stabilă, grupările constituite din considerente profesionale profită de sărăcie, conflicte etnice și religioase, lipsă de educație, despotism, corupție, nedreptate pentru a canaliza frustrările și ura unor oameni pe direcții ale criminalității și ale violenței globale. Pentru a se manifesta, au nevoie doar de o minoritate radicală sau pe care un mic nucleu o poate radicaliza.

Putem aborda cartea din cel puțin trei perspective.

Prima perspectivă este geopolitică având în vedere experiența cercetării în domeniul a autoarei și a pregătirii unei cărți de specialitate despre valoarea geostrategică a Africii Subsahariene, intitulată *Jucătorul din umbră*.

Cea de-a doua perspectivă este economică – autoarea subliniază existența unei mize economice regionale extrem de disputate, reprezentată de zăcămintele de hidrocarburi din perimetrul lacului Ciad și cele de uraniu. Nigerul este cunoscut ca fiind al patrulea producător mondial de uraniu, de asemenea, în statul Borno din Nigeria există astfel de zăcăminte, încă neexploatate.

Și cea de-a treia asupra terorismului, în care abordarea insurgenței Boko Haram se realizează din următoarele direcții:

- *structura de comandă a organizației,*
- *condițiile interne care i-au facilitat dezvoltarea,*
- *și nu în ultimul rând ca importantă, influențele externe convergente la nivelul complexului de securitate nigerian.*

Autoarea și-a propus să ne ofere prin demersul său, extrem de binevenit în acest moment critic pentru securitatea europeană, cât mai multe date și fapte concrete, necunoscute până acum, în scopul înțelegerii corecte a fenomenului cu care se confruntă astăzi Europa. Astăzi acuzăm pe bună dreptate țările care generează migrație în masă, acte criminale de terorism la adresa lumii creștine, dar aceste aspecte prezentate în carte mai trebuie înțelese și ca un *semnal de atenționare* pentru decidenții politici pentru a se apleca și asupra cauzelor pentru care acestea se produc, care impun un alt gen de măsuri.

Subliniem faptul că potrivit *Centrului de Contraterorism European*, structura din cadrul Europol, peste 200 de atacuri teroriste, fie reușite, fie nereușite, s-au înregistrat anul trecut în UE. Blocul comunitar a fost lovit de o serie de atacuri teroriste în ultimii ani, cel mai puternic anul acesta – 2016 fiind cel de pe 22 martie la Bruxelles, când peste 30 de persoane au fost ucise în atacuri sinucigașe cu bombe la aeroportul Internațional Bruxelles-Zaventem, precum și într-o stație de metrou. Potrivit DPA, în anul 2015, peste 151 de persoane au fost ucise și peste 360 rănite în atacuri teroriste în UE.

Trebuie să menționăm mai sus că pentru atingerea scopului propus, autoarea a recurs cu prioritate la prezentarea unui volum mare de date și fapte, ceea ce a însemnat o minuțioasă investigație și o riguroasă selecție

pentru a convinge și a reda cât mai fidel imaginea realității Nigeriei. Și această opțiune a sa o consideram un atu al acestei cărții, deoarece încă de la început, aflăm detalii despre structurile de comandă ale Boko Haram pentru care, în opinia mea, serviciile de informații, în general, consumă timp și resurse financiare importante pentru a le identifica și stopa din acțiunile lor.

Starea economică internă dezastruoasă a Nigeriei a provocat și continuă să provoace numeroase nemulțumiri sociale individuale și de grup manifestate în modul cel mai violent posibil. Mulțimea liderilor informali ai acestor mișcări ale nemulțumiților în raport cu tot atât de mulți lideri ai unor *grupuri de rugăciune și jihad*, adepți ai salafismului promovat la nivel local, precum și cu admiratori declarați ai salafismului militant propriu talibanilor afgani, ai fostului Usama bin Laden și ai organizației teroriste AQ, poate induce confuzia analiștilor. Surse diferite, accesibile în media, furnizează informații diferite care, în cele mai multe cazuri, pe tema noastră sunt neconfirmate. Cu toate acestea, autoarea lucrării a utilizat surse cu un grad ridicat de credibilitate, de la analize emise de prestigioase instituții internaționale specializate în contra-terorism, la opinii ale unor jurnaliști de la instituții media recunoscute pentru deontologia profesională sau la rapoarte aparținând unor instituții guvernamentale. Potrivit majorității surselor credibile, „artizanul” Boko Haram este Ustaz Mohamed Yusuf, un cleric Sunna, despre care se spune că a atribuit numele său grupării „*Yusufiyya*” – „*Gruparea lui Yusuf*”, premergătoarea actualei organizații. Acesta ar fi finanțat construirea unei moschei, a unei școli coranice și a unui internat în Maidugri, fiind adept al salafismului local promovat de Sheik Ja Mahmud Adamu. Este important de reținut și faptul că de la aceeași universitate din Maidugri unde a studiat *Yusuf*, au aderat și alți absolvenți ai altor grupări salafite cum ar fi „*Cei care îl urmează pe Profet*”, cunoscută drept „*Talibanii Nigeriei*”, la care s-au alăturat elevi ai școlilor coranice, absolvenți de studii medii și superioare aflați în căutarea unui loc de muncă, foști militari din armata nigeriană, precum și localnici, cu toții nemulțumiți de condițiile de trai și de modul în care guvernul central, dominat de creștini, administrase până atunci resursele naționale.

Autoarea cărții atrage atenția și asupra unei alte categorii aparte de adepți, *almajiri*. În marea lor majoritate, aceștia provin din cele mai de jos pături ale societății, din medii extrem de sărace, fiind obligați încă din copilărie să cerșească pentru a-și asigura supraviețuirea. Școlile coranice le asigură

acestor copii săraci doar nevoile bazale de hrană și adăpost, dar îi educă în spiritul și litera învățăturilor coranice, transformându-i într-o masă extrem de eficientă și periculoasă, care reprezintă un izvor permanent de resursă umană ce se alimentează de la o generație la alta. Înainte de a ajunge prin Europa ca să îngroașe valul migranților, aceștia au provocat conflicte locale asupra unor sedii de poliție, închisori, școli și biserici soldate cu numeroase victime. Este bine de știut că Yusuf a sfârșit în anul 2009, ucis de poliția nigeriană pe timpul unei arestări.

În concluziile sale aflăm *cine pierde și cine poate câștiga* din perpetuarea acestei organizații teroriste Prin urmare, cine pierde din perpetuarea terorismului Boko Haram?

Ne răspunde autoarea: *în primul rând, Nigeria care, prin incapacitatea de a-și controla propriul teritoriu, de a deține monopolul exercitării forței și de a asigura securitatea cetățenilor săi, se califică pentru titlatura de stat în curs de eşuare sau eşuat. Mai reprezintă Nigeria o putere regională?* se întrebă autoarea. Evident că nu și autoarea o demonstrează cu date și informații relevante și incontestabile. Chiar dacă este cel mai populat stat african și reprezintă principala piață de desfacere africană, economia sa, bazată fundamental pe exportul de petrol, a avut serios de suferit în condițiile actuale de scădere a prețului global al țițeiului și ca urmare a instabilității interne. Aceste aspecte, cărora li se adaugă corupția endemică și incapacitatea fostei administrații Jonathan de a gestiona problema terorismului intern, care a necesitat intervenția forței multinaționale, au anulat pretențiile de putere regională ale acestui stat. *Este Nigeria, încă, un pilon al occidentalismului în Africa Subsahariană?* În mod clar, această calitate este tot mai estompată și pe cale de a se pierde, cu toate eforturile SUA.

Cine mai pierde? Autoarea subliniază că, evident, S.U.A. Reorientarea strategică a politicii americane către alte spații globale din ultimii 25 de ani a deschis porți altor puteri în regiunea subsahariană. Și, dacă ne uităm doar la resursele strategice ale țărilor subsahariene, între care se numără și Nigeria, începem să înțelegem cât de mare a fost eroarea retragerii americane din „*cărțile africane*”. Începând din 2009, anul nașterii Boko Haram, relațiile dintre S.U.A. și Nigeria au devenit tot mai tensionate, culminând cu întreruperea colaborării militare și denunțarea parteneriatului strategic de către administrația Jonathan. În plus, S.U.A. au pierdut și la capitolul imagine și simpatie populară în statul african, din cauza propagandei oficiale care a transferat propriile lacune manageriale și morale în spatiele unei

pretinse lipse de interes a americanilor pentru contracararea insurgenței Boko Haram.

Foarte important este, însă, cine a câștigat pentru moment? Aici răspunsul autoarei este foarte clar: *evident Federația Rusă, care a devenit un jucător major într-o regiune până recent situată înafara sferei sale de influență*. Mai mult, Rusia a securizat un gazoduct cu potențial destabilizator pentru propriile interese în Europa și și-a dezvoltat investițiile în sectoare strategice precum exploatarea uraniului și a mineralelor strategice, producția de aluminiu etc.

Dar mai există încă un câștigător? Da. Și după concluziile prezentate ar fi *China, beneficiara unor contracte importante în variate domenii economice, între care se numără contractul mamut pentru construcția de infrastructură feroviară în sud-estul țării, în zonele cele mai ofertante sub aspect economic*.

Sunt prezenți și alți câștigători regionali, de exemplu *Africa de Sud, care a devenit jucător în spațiul singurului competitor la statutul de putere sub-sahariană*. De asemenea, *Ciadul este, evident, un mare câștigător de pe urma instabilității induse de Boko Haram* prin faptul că spaima indusă de atacurile teroriste a reorientat investitorii către locații mai sigure, în spațiul ciadian, iar legea capturii a extins patronajul ciadian asupra zăcămintelor comune.

Dar un câștigător este și Franța care, *în calitate de aliat strategic al fostelor sale colonii, beneficiază (...) de pe urma acestei stări de fapt*. *Rafinările franceze sunt principalele destinatari ale țițeiului forat din perimetrul lacului Ciad și transportat prin oleoductul Ciad-Camerun*. *În plus, spectrul instabilității indus de atacurile islamiste din Mali, Libia, Niger, Burkina Faso și Nigeria a motivat o prezență militară franceză mult mai consistentă în Sahel, în scopul oficial de a susține eforturile statelor din regiune în lupta contra terorismului iar, neoficial, de a-și securiza propriile interese strategice (mine de uraniu, influența politică, influența economică)*.

A fost Boko Haram un instrument de redesenare a sferelor de influență locală? se întrebă autoarea. Răspunsul autoarei este afirmativ. *Dacă în anii 2000, prezența americană în Nigeria era dominantă și perenitatea ei părea de nezduncinat iată că, la mijlocul deceniului următor, locul acesteia este luat de puteri emergente aparținând grupului B.R.I.C.S., care susțin viitorul multipolar al sistemului internațional*. *Putem spune că Boko Haram a fost un instrument de tip hibrid, care a beneficiat de sprijinul unor state? Greu de susținut cu certitudine dar, arhivele și timpul ar putea să decidă*.

Concluzia foarte importantă a cărții este aceea că, *dacă în viitor (și s-ar putea să nu fie prea îndepărtat) se vor realiza elemente de continuitate terestră*

între „califatele” irakiene, siriene, libiene și eventuale noi califate în Algeria, Mali, Niger, Burkina Faso și R.Centrafricană, situația poate deveni explozivă.

În contextul actualelor bombardamente și a ofensivei occidentale împotriva S.I., autoarea susține pe bună dreptate că este foarte posibil ca o parte dintre militanții acestei organizații să se refugieze în Africa Subsahariană, unde să coordoneze crearea acestor „califate”. Pe de altă parte, nu trebuie omis faptul că Somalia este un stat eșuat, unde islamiiștii din Al-Shabaab sunt, încă, afiliați A.Q.A.P. De asemenea, Mokhtar Belmokhtar, liderul AMB și unul dintre cofondatorii Al-Mourabitoun a respins afilierea organizației la S.I. anunțată de celălalt lider al organizației, al-Sahraoui. La ora actuală, factorul care împiedică, explozia „califatelor” în Africa îl reprezintă influența locală, încă puternică, a A.Q.I.M. și A.Q.A.P., cu care organizația lui al-Baghdadi se află în competiție. Dacă, la un moment dat, situația se va tranșa în favoarea S.I., vom asista la o situație explozivă în regiune, cu consecințe greu de anticipat. La ora actuală, paradoxal, A.Q. a devenit un factor de contenție a expansiunii S.I.

Iată un succint tablou extras din cartea doamnei dr. Alba Catrinel Popescu care, totodată poate fi și un avertisment că, odată cu condamnarea faptelor abominabile comise de teroriști, avem obligația să și vrem să înțelegem cauzele pentru care făptuitorii au ajuns în acest stadiu de violență. Deși nu este atât de mediatizată precum S.I. sau A.Q., prin numărul de victime umane, *Boko Haram* este comparabilă cu acestea, fiind una dintre cele mai periculoase organizații teroriste actuale, afirmă autoarea. Și foarte important aceste conexiuni pe care Boko Haram le-a dezvoltat cu cele două mari organizații teroriste precum și conexiunile demonstrate dintre aceste organizații și rețelele de migrație ilegală din Africa și din Orientul Mijlociu care au vizat și continuă să vizeze Europa, sporesc îngrijorarea privind migrații ilegale nigerieni și subsaharieni care continuă să invadeze spațiul european în ultima perioadă. Există probabilitatea ca o parte dintre acești migrați africani să fie controlați de Boko Haram, riscurile la adresa securității europene fiind foarte serioase.